Annenin Psikolojik Kontrolü ile Özgecil Olumlu Sosyal Davranış, Araçsal Olumlu Sosyal Davranış ve Antisosyal Davranış Arasındaki İlişkiye Aracı Olarak Anne Bilgisi

Mouratidis, A., Sayil, M., Kumru, A., Selcuk, B., & Soenens, B. (2019). Maternal knowledge as a mediator of the relation between maternal psychological control and altruistic prosocial, instrumental prosocial, and antisocial behavior. *Merrill-Palmer Quarterly,* 65(2), 207–231.

Abstract

Past research has shown that, while psychological control increases the risk for adolescents' aggressive behavior, maternal knowledge of adolescents' activities decreases this risk. Although there are plausible reasons to assume that psychologically controlling parenting reduces parental knowledge, research has not yet tested systematically the intervening role of parental knowledge in associations between psychologically controlling parenting and aggressive behavior. Also, the role of both predictors in prosocial behavior remains largely unknown. In this one-year, multi-informant, prospective study we investigated these issues by recruiting a sample of Turkish early adolescents (N = 229; M_{age} = 11.89 years; SD = 0.32; 47.0% males) and their mothers. After controlling for baseline adolescent-reported maternal knowledge, we found mother-reported psychological control to negatively predict adolescent-reported maternal knowledge one year later. In turn, maternal knowledge related negatively to aggressive behavior and positively to altruistic prosocial behavior (but not to instrumental prosocial behavior). These findings highlight the key role that maternal psychological control and knowledge can have in adolescents' social functioning.

Annenin psikolojik kontrolü ile özgecil prososyal, araçsal prososyal ve antisosyal davranış arasındaki ilişkinin arabulucusu olarak anne bilgisi, özellikle ergenlik döneminde; ebeveynlerin çocuğun faaliyetleri, arkadaşlıkları ve nerede olduğu hakkında bilgi sahibi olması açısından önemlidir. Bu tür bilgiler yoluyla ebeveynler, çocuklarını sapkın akran ilişkilerinden ve saldırgan davranışlardan engelleyebilir. Çok fazla sayıda araştırma ebeveyn bilgisinin; ebeveynlere itaatsizlik, okulda kötü davranış, saldırgan davranış ve akademik başarısızlık gibi davranışlarla ilişkili olduğunu gösterdi. Araştırmalar ebeveyn-ergen ilişkisi; sıcaklık, yakınlık ve destek ile

karakterize edildiğinde ebeveynlerin daha yüksek düzeyde bilgi edindiğini gösterir. Ebeveyn bilgisinde, ebeveyn sıcaklığının ve yakınlığının rolü açık ve güçlü olmasına rağmen, diğer ebeveynlik boyutlarının rolü hakkındaki araştırmalar azdır. Bu bağlamda, sadece sınırlı sayıda çalışma; müdahaleci, saygısız ve manipülatif olan ebeveynliği ifade eden ebeveynliği, psikolojik olarak kontrol etmenin rolünü inceler. Bu tür ebeveynlik, ergenlerde sıkıntıyı içselleştirmek ve problem davranışlarını dışsallaştırmak dahil olmak üzere çeşitli uyumsuzluk biçimlerini öngörür. Amaç, annenin psikolojik kontrolünün ve bilgisinin sadece saldırgan davranışla değil, aynı zamanda ergenlerin toplum yanlısı davranış türleri ile ilişkilerini inceleyerek literatüre katkıda bulunmaktır. Bu araştırmada anne bilgisinin, ergenlerin yalnızca saldırgan davranışlardan kaçınmakla kalmayıp aynı zamanda toplum yanlısı, fedakar davranışları destekleyen toplumsal değerleri bütünleştirmesiyle bağlantılı olup olmadığını incelendi. Ebeveyn psikolojik kontrolü; ebeveyn bilgisi, ergenin duygusal ve psikolojik özel alanına müdahale eden ebeveyn davranış ve uygulamalarını ifade eder. Bu tür ebeveyn davranışları ve uygulamaları arasındaki sözlü ifadelerin kısıtlanması; duyguları geçersiz kılma, sevgiden çekilme, suçluluk uyandırma, düzensiz duygusal davranış gibi alanlara etki eder. Ebeveyn psikolojik kontrolü ve ergenlerin depresif semptomları bir dizi olumsuz sonuçla ilişkilendirilir. Psikolojik kontrolün bu olumsuz gelişimsel sonuçlarla ilişkili olabileceği mekanizmalardan biri, ebeveyn bilgisinin azalmasıdır. Psikolojik kontrolün, ebeveyn bilgisinin azalmasıyla ilişkili olması beklenir çünkü ergenler, ebeveynlerin istenmeyen bilgilere psikolojik olarak kontrol edici davranışlarla (örneğin, suçluluk-uyandırma ve sevgiden uzaklaşma) yanıt vereceğini tahmin ettiklerinde ebeveynlere bilgi verme olasılıkları daha düşüktür. Psikolojik olarak kontrol edici ebeveynliğe tepki olarak, ergenler ebeveynlerin müdahalesine bile meydan okuyabilir, böylece aktif olarak bilgileri gizleyebilir ve sırlarını saklayabilirler. Bu nedenle, psikolojik kontrolün ve ebeveyn bilgisinin yetersiz olması ile ilişkili olması beklenir. Yetersiz bilgi de problemli davranışlara yol açar.

229 ergen ve anneleri Türkiye'nin üç farklı şehrinden bu çalışmaya katılım gösterdi. Katılımcıların çoğu orta sınıf sosyo-ekonomik statüye sahip ailelerdir. Annelerin eğitimiyle ilgili olarak; 111'i (%48,3) ilkokul, 17'si (%7,4) ortaokul, 72'si (%31,3), 30'u (%13,0) dört yıllık bir üniversite mezunudur. Müdürlerin izni alındıktan sonra, çocukları aracılığıyla ebeveynlere bir davet mektubu gönderildi, bu mektupta velilerle çalışmanın kapsamı hakkında bilgi verildi. Katılmayı kabul etme şartıyla velilere anketler gönderildi ve ergenler için anketler iki araştırmacı tarafından uygulandı.

Annenin psikolojik kontrolünün, ergen çocuklarının nerede olduğu ve onların arkadaşlıklarına ilişkin annelik bilgisini ne ölçüde öngördüğü araştırıldı. Aynı zamanda bu bilginin de ergenlerin fedakar toplum yanlısı ve saldırgan davranışlarıyla ilgili olup olmadığını incelendi. Bu ilişki örüntüsünü incelemek için hem annelerin hem de ergenlerin raporlarına bakarken, temel anne bilgisi kontrol edildi. İlginç bir şekilde, anne bilgisi anneden alındığında, psikolojik kontrol ile anne bilgisi arasında bir ilişki bulunamadı. Bu bulgular bilgimizi iki önemli şekilde genişletti.

Psikolojik kontrol, azalan anne bilgisi ve anne psikolojik kontrolü, diğer dezavantajların yanı sıra çocuğunun nerede olduğu ve arkadaşlıklarıyla ilgili sınırlı bilgi ile ilişkili olabilir. Ergenler; ebeveynlerinin kendilerinin nerede olduklarını, kendi arkadaşlıklarını ve faaliyetlerini bildiklerini dile getirdiklerine göre, bulgular gerçekten de psikolojik kontrol uygulamaları ile bu tür bilgiler arasında negatif bir ilişki olduğunu gösterir. Psikolojik kontrolün anneler veya ergenler aracılığıyla değerlendirilip değerlendirilmediğine bakılmaksızın, annenin psikolojik kontrolü ile ergen tarafından bildirilen (ancak anne tarafından bildirilmeyen) anne bilgisi arasında negatif bir ilişki ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, bir anne çocuğunun özel alanına girip ona saygısızlık ettiğini ne kadar çok dile getirirse; çocuğu, annenin onun nerede olduğunu ve arkadaşlıklarını bildiğini o kadar az bildirdi. Psikolojik kontrol ergenlerin özerklik ihtiyacını tehdit ettiğinden, ergenlerin ebeveynlerin bilgi isteme girişimlerine baskı yapmasına karşı tepki vermesi olası görünür. Bu tür tepki, bilginin saklanması veya gizlenmesi ve yalan söylenmesi şeklinde ortaya çıkabilir ve bunların tümü ebeveyn bilgisinin azalmasıyla sonuçlanır. Bulgular, her iki yapıyı da değerlendirmek için aynı bilgi kaynağına güvenilmesi açısında önceki çalışmayla tutarlıdır. Farklı ilişki örüntüleri, bir şekilde daha önce bildirilen bulgulara benzer. Psikolojik kontrol ile anne bilgisi arasındaki ilişki, bilgi verenler ergenlere göre anne olduğunda biraz daha zayıf bulunmuştur. Bu, annelerin iki konuyu birbirinden ayırma eğiliminde oldukları anlamına gelir. Onların çocuklarına uyguladıkları psikolojik kontrolü, kendilerinden edindikleri annelik bilgisini önemsedikçe çocuklar hafife aldıkları için olabilir,annelerin ergenlere göre anne bilgisinde daha yüksek ve psikolojik kontrolde daha düşük puan alma eğiliminde olmaları olabilir. Olasılıklardan bir diğeri, sosyal çekimin ebeveynlik raporlarını ergen raporlarından daha güçlü etkileyebilmesidir. Diğer bir olasılık da, ebeveynlerin çocuklarını nasıl büyütmek istediklerini yanıtlamak konusunda ergenlere göre daha eğilimli olmalarıdır. Sonuçlar, ergenlere sorduğumuzda anne bilgisi ile psikolojik kontrol arasındaki ilişkinin olumsuz olduğunu göstermektedir.